

zenia nazwisk żon i córek od nazwisk mężów i ojców w zależności od typu nazwiska męskiego. Przytoczę je tu w skrócie: marytonimika tworzy się sufiksem *-owa* od nazwisk męskich zakończonych na spółgłoskę lub na *-o* (*Nowak – Nowakowa, Oczko – Oczkowa*) oraz sufiksem *-ina* od nazwisk męskich zakończonych na *-a* (*Zaręba – Zarębina, Kaleta – Kalecina*). Do tworzenia patronimików służą przyrostki *-ówna* – jeżeli nazwisko ojca jest zakończone na spółgłoskę lub na *-o* (*Nowak – Nowakówna, Mleczko – Mleczkówna*) oraz *-anka*, gdy nazwisko męskie ma w wygłosie *-a* (*Zaręba – Zarębianka, Kaleta – Kalecianka*).

Feminatywa – typ produktywny jeszcze po II wojnie światowej – teraz wyraźnie ustępują, może z wyjątkiem formacji z sufiksami *-owa* i *-ówna*. Tworzenie ich zgodnie z omówionymi zasadami przysparza nawet wykształconym Polakom wielu problemów. Często formacje z sufiksem *-owa* odnoszą się do kobiet niezamężnych. Wydaje się, że przyrostek ten traci swoją pierwotną funkcję marytonimiczną, stając się tylko wykładnikiem żeńskości nazwiska.

Omówione tu feminatywa odmieniają się następująco: z sufiksem *-owa* – jak adjektywa, pozostałe – jak substancywa. Często są przykłady błędnego deklinowania patronimików na *ówna* według wzoru przymiotnikowego np. G. **Bartczakówniej, *Walczakówniej* zamiast *Bartczakówny, Walczakówny*.

W podwójnych nazwiskach żeńskich odmieniają się człony przymiotnikowe i feminatywa, np. *Kowalik – Kaletowa, o Kowalik – Kaletowej, Popowska – Taborska, z Popowską – Taborską*.

Deklinacja nazwisk rodzimych, zwłaszcza typu substan-tywnego, następcza użytkownikom języka problemy. Często dochodzi do błędnego unieruchomienia fleksyjnego nazwisk męskich typu substancywnego. Innym typowym błędem jest automatyczne przenoszenie wzoru odmiany rzeczowników pospolitych na odmianę nazwisk mających odpowiedniki w leksyce apelatywnej, bez uwzględnienia różnic paradygmatycznych między apelatywami a propriami.

Widoczne jest wycyfywanie się feminatywów z języka literackiego, w przeciwieństwie do dialektów, w których formacje te są dobrze reprezentowane.

Najczęściej nazwiska typu substancywnego mają jedną męską formę, tak w odniesieniu do mężczyzn, jak i kobiet. Gdy nosicielką tego typu nazwiska jest kobieta, pozostaje ono nieodmienne.

Przyszli historycy języka polskiego napiszą kiedyś z pewnością, że u schyłku wieku XX nasiliła się tendencja do unieruchamiania fleksyjnego form nazwiskowach. Zjawisko to obejmuje swym zasięgiem coraz większą liczbę typów nazwicznych. (Miodek, 1983 s.170).

Literatura

- BAŃKO, M. KRAJEWSKA, M.: *Słownik wyrazów kłopotliwych*, Warszawa 1995.
Encyklopedia języka polskiego. Red. S. Urbańczyk. Wrocław – Warszawa – Kraków 1994.
MIODEK, J.: *Rzecz o języku. Szkice o współczesnej polszczyźnie*. Wrocław – Warszawa – Kraków 1983.
Słownik języka polskiego. I-III, Red. M. Szymczak. t. Warszawa 1988–1989.
Słownik poprawnej polszczyzny. Red. W. Doroszewski. Warszawa 1985.
ZARĘBA, A.: *Formy nazwisk żon i dzieci w dialektach języka polskiego*. Cz. 1, Onomastica XI, 1966; cz. 2, Onomastica XII 1967.

Zvukové ustrojenie logoným

Mária Imrichová

Pedagogická fakulta UPJŠ, Prešov

Logonymami rozumieme vlastné mená obchodov, obchodných a výrobných spoločností, firiem. Tieto mená môžeme v najširšom význame zaradiť medzi chrématonymá, pomenúvajúce všetky ľudské výtvory nefixované pevne v krajine, teda spoločenské javy, inštitúcie, predmety a výrobky (Majtán, 1979). V širšom chápaní chrématonymum je vlastné meno predmetu materiálnej kultúry, napr. unikátneho výrobku. Početnosť nových firemných názvov, ich charakteristické spoločné znaky, spoločné funkcie i pomenovacie motívy nás viedli k vyčleneniu týchto vlastných mien a v zhode s J. Horeckým (1994) sme ich pomenovali pracovným názvom logonýmá.

Sám pomenovací akt, formálno-jazyková výstavba onymického znaku (slovotvornej, lexikálnej, gramatickej a zvukovej podoby jednotlivých onymických prvkov) sa opiera o zákonitosti príslušného jazykového kódu. Avšak využitie jazykových prostriedkov pri stavbe vlastného mena závisí aj od príslušnej mennej sústavy, od jej štruktúry, ktorú nemožno odmyslieť od povahy onymických objektov i od odvíjajúcich sa spoločenských a administratívno-právnych noriem ovplyvňujúcich fungovanie vlastných mien v komunikácii. Preto rozličné podsystémy vlastných mien a v ich rámci i triedy vlastných mien, ako aj jednotlivé vlastné mená sa svojimi hláskovými a gramatickými znakmi a slovotvornou štruktúrou od apelatívnej lexiky viac alebo menej odlišujú (Blanár, 1996). Vznik logonyma je podmienený extralingvistickými motivačnými vplyvmi a aspektmi, ako sú pragmatické, konotačné, reklamné, psychologické a iné, ktoré by mali pri ich fungovaní v komunikácii na zákazníka pôsobiť pozitívne.